

Psykologiska institutionen

Stockholms
universitet

Anvisningar till kursen

Arbetspsykologi och hälsa

(7,5 hp)

Specialistutbildning i
Organisationspsykologi, 45 hp

2011-05-13
2011-09-23

Innehåll

Kursen behandlar hur människan påverkas av arbetets innehåll och uppläggning utifrån ett hälsoperspektiv. Ämnen såsom den psykosociala arbetsmiljön, stress, sömn och återhämtning, sjukfrånvaro och systematiskt arbetsmiljöarbete berörs. Vidare behandlas frågor kring det gränslösa arbetet, t ex hur hälsan påverkas när gränsen mellan arbetsliv, privatliv och fritid blir otydligare liksom risker och fördelar med ett flexibelt arbetsliv. Dessa ämnen belyses teoretiskt såväl som genom praktiskt tillämpade moment. Frågor om värdegrund och om etiska, existentiella och kunskapsteoretiska ställningstaganden belyses. Grupphandledning och -diskussioner om organisationsinriktat arbete ingår.

Kursen arrangeras i form av föreläsningar och seminarier med huvudsakligen teoretiskt innehåll samt handledning i mindre grupper på praktiskt organisationsinriktat arbete. Kursen bygger på aktiv medverkan i seminarierna och på att deltagarna mellan undervisningstillfällena bedriver litteraturstudier på egen hand.

Kursens förväntade studieresultat

Efter avslutad kurs förväntas deltagarna kunna:

- Redogöra för samt kritiskt granska och jämföra huvudinnehållet i teorier om betydelsen av arbetets innehåll och uppläggning för enskilda och grupper av anställda inom olika verksamhetsområden
- Beskriva hur man kan utvärdera arbetsmiljön inom en konkret verksamhet samt resonera kring för- och nackdelar med olika angreppssätt.
- Tillämpa teoretiska modeller om psykosocial arbetsmiljö och ett gränslöst arbetsliv på konkreta fall.

Kunskapskontroll och examination

Kursens uppläggning innebär att man läser och diskuterar kontinuerligt. Kursen bygger på medverkan i diskussionsseminarier och deltagande i grupphandledning på eget organisationsinriktat arbete. De förväntade studieresultaten examineras genom en individuellt författad uppsats om 6-8 sidor.

Ett sjugradigt målrelaterat betygssystem tillämpas. För att få slutbetyg på kursen krävs dessutom att följande kurskrav är uppfyllda:

- Närvaro och aktivt deltagande vid undervisningstillfällena.
- Inlämning av individuellt författad uppsats.
- Presentation av uppsats i form av en poster.

Den individuellt författade uppsatsen är ett arbete där kursdeltagaren väljer ett ämne, en modell, ett fenomen eller ett begrepp ur litteraturen eller från någon föreläsning och relaterar detta till teorier om arbetsmiljö och till det egna praktiska arbetet. Arbetet innebär inte något eget empiriskt arbete. Ämnet ska vara valt så att det speglar kursens huvudinnehåll – arbetspsykologi och hälsa.

Kursen delas in i fyra grupper. Varje grupp tilldelas en gemensam handledare som är tillgänglig under kursens gång för frågor och som tillsammans med de övriga kursdeltagarna i gruppen ger återkoppling på uppsatsens delmoment. Den gemensamma återkopplingen kommer att ske via Mondo där texter kan laddas upp och kommenteras i grupp.

Tidsplanen för uppsatsen är enligt följande:

9/6	Mejla frågeställning till respektive handledare
10/6	Träff i handledningsgrupp. Presentation av frågeställning.
17/6	Inlämning av frågeställning. Kommentarer av gruppens handledare och övriga kursdeltagare i gruppen (via mejl).
24/8	Mejla en grovskiss/synopsis på uppsatsen.
26/8	Träff i handledningsgrupp. Kommentarer av gruppens handledare och övriga kursdeltagare i gruppen.
19/9	Inlämning av uppsats om cirka 6-8 sidor till respektive handledare.
23/9	Presentation av uppsatsens innehåll genom en posterpresentation.

Betygsättningen av uppsatsen sker med följande utgångspunkt:

- Relevant koppling till frågeställning
- Koppling till kurslitteraturen och annan litteratur relevant för uppgiften
- Tydlighet och struktur i framställningen
- Inslag av reflektion och eget resonemang

Om posterpresentationen:

Syftet med posterpresentationen är att kursdeltagarna ska kunna presentera sitt arbete kortfattat och överskådligt för andra deltagare på kursen. Alla kursdeltagare får en mall för posterpresentation. I denna fylls information om arbetet i och vid examinationen ska kursdeltagarna kunna göra en kortare muntlig presentation av sitt arbete.

Betygskriterier

Betygsättningen utgår från följande betygskriterier:

- A. De förväntade studieresultaten har uppfyllts i exceptionellt hög utsträckning*
Studenten kan kombinera begrepp, teorier och modeller för att förklara verkliga exempel, men också peka ut begränsningar i begreppens/teorierna/modellernas förklaringsvärde, antingen utifrån det verkliga exemplets art eller alternativt teoretiskt synsätt. Studenten argumenterar och diskuterar självständigt i förhållande till litteraturen på ett sätt som skapar nya synteser och tankegångar som går utöver kurslitteraturen
- B. De förväntade studieresultaten har uppfyllts i mycket hög utsträckning*
Studenten kan kombinera och jämföra begrepp, teorier och modeller för att förklara verkliga exempel. Studenten argumenterar och diskuterar självständigt på ett sätt som går utöver kurslitteraturen och i viss mån skapar nya synteser.
- C. De förväntade studieresultaten har uppfyllts i hög utsträckning*
Studenten kan applicera begrepp, teorier och modeller från litteraturen för att förklara verkliga exempel. Studenten kopplar i viss mån självständigt ihop olika teorier och tankegångar som presenteras i litteraturen.
- D. De förväntade studieresultaten har uppfyllts helt godtagbart*
Studenten kan redogöra för begrepp, teorier och modeller med egna ord. Studenten kan använda dessa för att diskutera verkliga exempel.
- E. De förväntade studieresultaten har uppfyllts, trots vissa brister*
Studenten kan definiera begrepp och redogöra för vad teorier och modeller avser att förklara. Studenten kan i viss mån använda sådana tankegångar för att beskriva skeendet i verkliga exempel.
- Fx. Otillräckligt*
Lärandemålen har inte uppfyllts. Insatsen på ett eller flera områden bedöms som att det finns ”vissa brister som måste åtgärdas”, men inget område har bedömts som ”ej godtagbart”. Komplettering krävs.

Litteratur

- Allvin, M., Aronsson, G., Hagström, T. Johansson, G. & Lundberg, U. (2006). Gränslöst arbete: socialpsykologiska perspektiv på det nya arbetslivet. Stockholm: Liber. (A)
- Näswall, K., Hellgren, J. & Sverke, M. (2007). *The Individual in the Changing Working Life*. Cambridge: Cambridge University Press. (NHS)

Artiklar och bokkapitel

- Berntson, E. & Härenstam, A. (2010). Mönster av sociala relationer på arbetsplatser i Sverige. I A. Härenstam & E. Bejerot (Red.). *Sociala relationer i arbetslivet*. Malmö: Gleerups. (BH)
- Blom, V. (2011). Contingent self-esteem, stressors and burnout in working women and men. *WORK: A Journal of Prevention, Assessment, & Rehabilitation*, in press. (B)
- Bowen, D. E. & Ostroff, C. (2004). Understanding HRM-firm performance linkages: The role of the "strength" of the HRM system. *Academy of Management Review*, 29(2), 203-221. (BO)
- Falkenberg, H., Näswall, K., Sverke, M., & Sjöberg, A. (2009). How are employees at different levels affected by privatization? A longitudinal study of two Swedish hospitals. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 82, 45-65. (FNSS)
- Härenstam, A. (2010). Den samspelade och tydliga organisationen – förutsättningar för chefer och anställda att skapa goda job. I A. Härenstam & E. Bejerot (Red.). *Sociala relationer i arbetslivet*. Malmö: Gleerups. (H)
- Häsänen, L., Hellgren, J. & Hansson, M. (2011). Goal setting and plant closure: When bad things turn good. *Economic and Industrial Democracy*, 32(1), 135-156. (HHH)
- Kivimäki, M., Virtanen, M., Elovainio, M., Kouvonen, A., Vaananen, A., and Vahtera, J. (2006). Work stress in the etiology of coronary heart disease-a meta-analysis. *Scandinavian Journal of Work Environment and Health*, 32(6):431-42. (K)
- Pinquart, M., & Silbereisen, R. K. (2008). Coping with increased uncertainty in the field of work and family life. *International journal of stress management*, 15(3), 209-221. (PS)
- Westerlund, H., Kivimäki, M., Singh-Manoux, A., Melchior, M., Ferrie, JE, Pentti, J, Jokela, M, Leineweber, C, Goldberg, M, Zins, M, and Vahtera, J. (2009). Self-rated health before and after retirement in France (GAZEL): a cohort study. *Lancet*, 374(9705), 1889-1896. (W1)
- Westerlund, H, Theorell, T, and Alfredsson, L. (2004). Organizational instability and cardiovascular risk factors in white-collar employees: an analysis of correlates of structural instability of workplace organization on risk factors for coronary heart disease in a sample of 3,904 white collar employees in the Stockholm region. *European Journal of Public Health*, 14(1), 37-42. (W2)

Lärare

Siv Boalt Boëthius, (SBB), siv@ped.su.se, 070-625 16 28 (kursansvarig)

Siv Boalt Boëthius är professor emerita, arbetar som organisationskonsult nationellt och internationellt och med forskning med inriktning på grupp och organisation. Anställd vid psykologiska institutionen som forskare respektive universitetslektor 1973-1988. Docent vid institutionen 1990, verksamhetschef och rektor vid Ericastiftelsen i Stockholm 1988-2002. Adj. professor vid pedagogiska institutionen, Stockholms universitet 1996- 2002. Gästprofessor vid Köpenhamns universitet 2002-03, där jag alltså har uppdrag.

Erik Berntson (EB) erik.berntson@psychology.su.se, 08-16 36 83 (bitr. kursansvarig)

Erik Berntson är fil dr i psykologi och verksam som forskare och lektor vid Psykologiska institutionen på Stockholms universitet. Tidigare anställd som doktorand vid Arbetslivsinstitutet fram till 2007. Forskningsområden: innebörden av begreppet anställningsbarhet och dess betydelse för individers hälsa och beteenden i organisationer. Betydelsen av sociala relationer i arbetslivet. Medverkar för närvarande i ett forskningsprojekt knutet till Göteborgs universitet med inriktning på chefers arbetsmiljö i offentlig förvaltning.

Gunnar Aronsson (GA)

Gunnar Aronsson är professor i arbets- och organisationspsykologi vid Psykologiska institutionen, Stockholms universitet och ingår också i Stockholm Stress Centre. Hans forskning handlar främst om arbetsvillkor, särskilt betydelsen av inflytande och handlingsutrymme, återhämtning, stress och hälsa. Han har framförallt inriktat sig på två sidor av det moderna arbetsvillkoret, dels människors strategier i så kallat gränslöst arbete, dels villkoren i det växande antalet temporära anställningar. Aktuella studier handlar om rörlighet och arbetsbyten, sjuknärvaro, läkares arbetsvillkor, friskfrämjande faktorer i arbetet. Han har nyligen tillsammans med medförfattare publicerat boken *Work without boundaries*, Wiley- Blackwell, 2011.

Stephan Baraldi (SB)

är verksam som lektor och forskare vid Psykologiska institutionen, Stockholms universitet. Hans forskning inkluderar frågeställningar inom arbets- och organisationspsykologi med särskilt fokus på förändringsprocesser, arbetsklimat samt formella och informella strukturer.

Victoria Blom (VB)

kommer att disputera i maj inom området Arbets- och Organisationspsykologi. Avhandlingen behandlar utbrändhet och riskfaktorer på individ- och organisationsnivå. Framförallt fokuseras på individfaktorn prestationsbaserad självkänsla, där individen är beroende av att vara duktig för att kompensera för en bristande grundläggande självkänsla. Detta har visat sig ha konsekvenser för hälsa, såsom utbrändhet. Victorias forskning utöver avhandlingen berör stress, arbete, personlighet, ärlighet, och motivation.

Helena Falkenberg (HF)

Helena Falkenberg, fil dr i psykologi. Hon disputerade våren 2010 med en avhandling om vilken betydelse som organisationsförändringar i form av privatiseringar och bolagiseringar kan få för sjukvårdspersonals självrapporterade hälsa och arbetsattityder. Även social status i form av hierarkisk position (läkare, ssk, usk) och genus studerades i avhandlingen. Helena är föräldraledig till augusti då hon genom ett stipendium får tillfälle att åka till University College of London för att fortsätta att studera social status betydelse vid organisationsförändringar.

Annika Härenstam (AH)

Annika Härenstam är arbetspsykolog och professor i Arbetsvetenskap med inriktning arbetsorganisation vid Göteborgs universitet. Hennes forskning handlar bland annat om vad förändringar i arbetslivet betyder för kvinnors och mäns arbetsvillkor och hälsa. Hon leder nu ett stort forskningsprojekt om organisatoriska förutsättningar för chefskap i offentlig sektor.

Lars Häsänen (LH)

Lars Häsänen, fil dr i psykologi, arbetar som forskare på Psykologiska institutionen vid Stockholms universitet. Hans avhandling (Organizational death and employee motivation) handlar om varför anställdas prestationer ökar efter beslut om nedläggning av organisationer. Han undervisar också om motivationspsykologi, arbetsmotivation och prestationsbedömningar.

Anne Richter (AR)

Anne Richter är doktorand vid Psykologiska institutionen, Stockholms universitet. Hennes avhandling fokuserar på anställningsotrygghet och dess samband med olika utfall, så som balans mellan arbete och familj, hälsa, men också på hur negativa effekter av anställningsotrygghet kan buffras. Hennes forskning handlar också om att tillämpa och utveckla nya forskningsmetoder. Hon undervisar också i arbets- och organisationspsykologi, positiv psykologi och i forskningsmetodik.

Gunnela Westlander, (GW)

Gunnela Westlander är professor emerita, arbetslivsforskare med inriktning social- och organisationspsykologi. Docent 1977 vid Psykologiska institutionen, Stockholms universitet. Verksam som forskare, enhetschef och professor vid Arbetsmiljöinstitutet fram till 1995. Därefter knuten till forskarutbildningarna vid KTH och Institutionen för industriell arbetsvetenskap, Linköpings universitet. Deltagit i en rad stora förändringsprojekt, på senare tid som forskningshandledare och rådgivare. Internationella expert- och utvärderingsuppdrag för forskningsfonder och forskningsinstitut.

Hugo Westerlund (HW)

Hugo Westerlund är Professor i Epidemiologi vid Stressforskningsinstitutet, Stockholms universitet. Westerlunds huvudsakliga forsknings rör hälsokonsekvenser av exponeringar i arbetslivet, t ex psykosocial arbetsmiljö, organisationsförändringar och utträde ur arbetsmarknaden särskilt pensionering. Westerlunds forskning innefattar longitudinella modeller för att fånga långsiktiga samband mellan psykosociala exponeringar och hälsoutfall. Även om kvantitativa studier är vanligast, genomför Westerlund också kvalitativa studier på organisationer och deras anställda.

Magnus Sverke (MS)

Magnus Sverke är professor i arbets- och organisationspsykologi samt avdelningsföreståndare för Avdelningen för arbets- och organisationspsykologi på Psykologiska institutionen vid Stockholms universitet. Hans forskningsintressen omfattar organisationsförändringar och deras effekter bland anställda, nedskärningar och anställningsotrygghet, flexibilitet på arbetsmarknaden och tidsbegränsade anställningar, attityder och välbefinnande, arbetsklimat och arbetsmotivation, fackligt relaterade attityder och beteenden samt karriärutveckling. Flera av de studier han medverkar i undersöker konsekvenser av organisatoriska förutsättningar (struktur, klimat, ledarskap) och förändringar (personalneddragning, sammanslagning, privatisering) för individen.

Handledare

Louise Edberg (LE) louise.edberg@organisationspsykologerna.se

Louise Edberg är leg psykolog och verksam som organisationskonsult vid Organisationspsykologerna. Tidigare VD för Visavi AB som tillhandahöll Personal- och Krisstöd till organisationer inom offentlig och privat verksamhet. Bred erfarenhet av grupprelationskonferenser, framförallt internationellt. Medlem i IFSI, Frankrike. Styrelseledamot i Employee Assistance European Forum (EAEF) med säte i Belgien.

Johan Grant (JG), johan.grant@organisationspsykologerna.se

Johan Grant är fil dr och leg psykolog och verksam som organisationskonsult och ägare till konsultföretaget Organisationspsykologerna. Johan har varit verksam som konsult på heltid sedan 1997. Han har bred erfarenhet av konsultation mot offentliga verksamheter, privata företag och idéburna organisationer på olika nivåer i Sverige och internationellt. För närvarande arbetar Johan med successionsfrågor.

Renate Grønvold Bugge, (RGB) bugge@kriseledelse.no

Renate Grønvold Bugge är huvudsakligen verksam som organisationskonsult i Norge och i Sverige med eget företag firma KOL A/S Krise/Organisation/Ledelse. Hon har norsk psykologutbildning, är norsk specialist i klinisk psykologi och i arbets- och organisationspsykologi. Hennes huvudinriktningar är klinisk praktik, konsultativ verksamhet och ledningsuppdrag i Norge och i internationella kris- och biståndsorganisationer, där hon bland annat arbetat med uppdrag i forna Jugoslavien och i Mosambique. Hon har tidigare varit direktör för Regioncenter för barn- och ungdomspsykiatri i Vest-Agder samt hälsodirektör för ett regionkontor i den norska Försäkringskassan.

Lars Gustafsson (LG) admin@valenceconsulting.se

Lars Gustafsson är leg. psykolog och organisationskonsult och arbetar som utbildare, handledare, konsult och coach i det egna företaget Valence Consulting AB. Han har arbetat med denna typ av uppdrag sedan 1985 och också varit reservofficer, psykoterapeut samt konsult vid grupprelationskonferenser i Sverige och utomlands. Lars intresserar sig särskilt för förhållandet mellan lärande (pedagogik) och tillämpning (operativt) i arbetssituationer. Han är medlem i AGSLO, OPUS och ISPSO.

Examinator

Professor Magnus Sverke, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet

SCHEMA 2011

Kurs E. Arbetspsykologi och hälsa

Datum och tid	Lokal	Lärare	Innehåll	Litteratur
----- Fredag 13 maj -----				
12.15 -13.30	–	–	Lunch	
13.30 - 14.00	U10	EB, MS, SBB	Introduktion av kursen och uppgift	
14.00 - 16.00	U10	AH	Det goda arbetet	H

Datum och tid	Lokal	Lärare	Innehåll	Litteratur
----- Fredag 10 juni -----				
9.00-10.30	U10	HW	Stressperspektiv i arbetslivet	K, W1, W2
10.45-12.15	U17	LG	Grupphandledning på organisations- inriktat arbete	
	U14	JG		
	U18	RB		
	U10b	LE		
12.15-13.30		–	Lunch	
13.15-14.45	U10	Flera	Postersession med forskare från avdelningen	B, BH, HHH, FNSS, BO, PS
15.00 -16.00	MS	SBB, EB, GW, MS	Handledningsgrupper	

Datum och tid	Lokal	Lärare	Innehåll	Litteratur
----- Fredag 26 augusti -----				
9.00 – 10.30	U10	MS	Otrygga anställningar	
11.00 - 12.30	U17 U14 U18 U10b	LG JG RB LE	Grupphandledning på organisations- inriktat arbete	
12.15-13.30		–	Lunch	–
13.30-15.00	U10	GA	Gränslöst arbete	A
15.15 - 16.00	MS	SBB, EB, MS, GW	Handledningsgrupper	

Datum och tid	Lokal	Lärare	Innehåll	Litteratur
----- Fredag 23 september -----				
9.00-10.30	U10	SBB,GW, EB, MS	Genomgång av uppgift	
10.45-12.15	U17 U14 U18 U10b	LG JG RB LE	Grupphandledning på organisations- inriktat arbete	
12.15-13.30			LUNCH	
13.30-15.00	U10	SBB, GW, GA	Rundabordsdiskussion. Arbetsmiljöforskningen i praktiken/historiskt?	
15.15-16.00	U10	EB, MS, SBB	Utvärdering	